

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De colleges van bestuur van de instellingen voor hoger onderwijs

Hoger Onderwijs en

Studiefinanciering

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

J. van Ewijk

T +31 6 46 84 92 51
juul.vanewijk@minocw.nl

Onze referentie

1092770

Datum **20 DEC. 2016**

Betreft Inwerkingtreding Wet versterking bestuurskracht

Geacht College,

Op 14 juli jl. is het Wetsvoorstel versterking van de bestuurskracht van onderwijsinstellingen (Versterking bestuurskracht) aangenomen door de Eerste Kamer. Vooruitlopend op de inwerkingtreding van deze wet op 1 januari 2017, met uitzondering van een aantal bepalingen die later in werking treden, informeer ik u over de gevolgen van deze wet voor hoger onderwijsinstellingen.

Hieronder wordt eerst ingegaan op de aanleiding voor en het doel van de wetswijziging. Vervolgens wordt per thema ingegaan op de gevolgen van de wet. Bij de thema's waar de inwerkingtredingsdatum afwijkt is dat vermeld.

Aanleiding en doel

In de afgelopen jaren hebben instellingen en overheid een intensieve dialoog gevoerd over de versterking van de bestuurskracht van instellingen. Aanleiding waren vragen die waren opgekomen over de toereikendheid van het bestuursmodel. Enkele jaren geleden al zijn de staatssecretaris en ik in brieven aan de Tweede Kamer ingegaan op de governancestructuur.¹ Regels zijn nodig om de kwaliteit van het onderwijs te borgen, maar regels zijn niet overal een oplossing voor. Een adequaat governancestelsel en een moreel kompas zorgen samen voor een gezonde bestuurscultuur, waarin voldoende beleidsvrijheid is voor besturen om de juiste condities te scheppen voor goed en inspirerend onderwijs. De Wet versterking bestuurskracht draagt daar aan bij.

Met de Wet versterking bestuurskracht zijn de wettelijke kaders voor het bestuur van instellingen versterkt. De rol en verantwoordelijkheid van bestuur en toezicht, en van docenten en studenten bij het bestuur van de instelling zijn beschreven. Een bestuurskrachtige instelling wordt gekenmerkt door professioneel samenspel tussen college van bestuur, raad van toezicht en medezeggenschap.² Voortdurend

¹ Brief van 5 februari 2014, Kamerstukken II, 33495 nr. 35; Brief van 3 oktober 2013, Kamerstukken II, 33495, nr. 33; Brief van 19 april 2013, Kamerstukken II, 33495 nr. 10.

² Met de term 'medezeggenschap' worden in deze brief alle formele medezeggenschapsorganen binnen instellingen voor hoger onderwijs aangeduid. De Wet versterking bestuurskracht brengt ook de opleidingscommissies hieronder.

zoeken naar een goede balans tussen de actoren, hun verantwoordelijkheid en hun belangen, hoort daar bij.

Onze referentie
1092770

De invoering van de Wet versterking bestuurskracht betekent dat een nieuwe fase is ingegaan. Het gaat immers in essentie om dat wat de wet wil faciliteren en stimuleren: een goede bestuurscultuur. Onderwijsgemeenschappen waarin studenten, docenten, management, bestuurders en toezichthouders, ieder vanuit de eigen rol, het gesprek voeren over wat goed onderwijs is, en aan welke randvoorwaarden daartoe moet worden voldaan.

In de Tweede en de Eerste Kamer is uitvoerig gedebatteerd over het belang van een open en transparante bestuurs- en medezeggenschapscultuur. De betrokkenheid bleek ook uit het grote aantal amendementen dat is ingediend en aangenomen. Eén van de amendementen heeft ervoor gezorgd dat de voorgenomen waarschuwingsplicht van de Raad van Toezicht aan de inspectie is vervallen. Tijdens de debatten heb ik benadrukt dat in de wet minimumvereisten zijn geformuleerd. Samen met de betrokkenen (de medezeggenschap en de Raad van Toezicht) kunt u het wettelijke model dan ook in- en aanvullen met andere (formele en informele) vormen van medezeggenschap, zodanig dat het model optimaal aansluit bij de cultuur van uw instelling. In beide Kamers heb ik aangegeven dat ik, mocht u daarbij samen met de medezeggenschap toch aanlopen tegen wettelijke belemmeringen, graag bereid ben met u in gesprek te gaan over eventueel noodzakelijke experimenteerruimte. De Eerste Kamer vroeg mij haar, vooruitlopend op de inwerkingtreding, te informeren over goede voorbeelden van eigen invulling door instellingen van meedenken en medezeggenschap door de onderwijsgemeenschap. Dat zal ik binnenkort doen.

Ik hoop dat de nieuwe mogelijkheden die de wet biedt, u inspireren tot een voortdurend debat met alle betrokkenen binnen uw onderwijsinstelling, zowel over de checks and balances bij het besturen van uw onderwijsgemeenschap, als over de vraag hoe deze dienstbaar kunnen zijn aan goed onderwijs.

A. Benoeming bestuurders

De kwaliteit van bestuurders is essentieel voor het goed besturen van organisaties en dus ook van hoger onderwijsinstellingen. Bestuurders worden door de raad van toezicht benoemd, maar het is van groot belang dat zij ook draagvlak binnen de academische gemeenschap hebben. Deze wet bevat verschillende wijzigingen die hier aan bijdragen. Om te beginnen is vastgelegd dat de benoeming van nieuwe leden van het college van bestuur – net als bij de Raad van Toezicht – plaatsvindt op basis van vooraf openbaar gemaakte profielen.

De centrale medezeggenschap³ wordt op basis van de huidige wet bij de benoeming betrokken door middel van een hoorrecht waarbij de raad van toezicht vertrouwelijk spreekt met de medezeggenschap over een voorgenomen besluit tot benoeming of ontslag van een lid van het college van bestuur. Bij de Wet

³ Op universiteiten en hogescholen met een gedeeld systeem van medezeggenschap bestaan op centraal niveau een ondernemingsraad en een studentenraad. Zij vormen op centraal niveau de gezamenlijke vergadering. Op universiteiten met een ongedeeld systeem van medezeggenschap bestaat op centraal niveau een universiteitsraad. Op hogescholen met een ongedeeld systeem van medezeggenschap bestaat op centraal niveau een medezeggenschapsraad.

versterking bestuurskracht wordt de betrokkenheid van de medezeggenschap op drie punten uitgebreid. Ten eerste krijgt de centrale medezeggenschap adviesrecht op het benoemingsprofiel voor nieuwe bestuurders. Daarnaast wordt geregeld dat voor het benoemen van een nieuw lid van het college van bestuur door de raad van toezicht een sollicitatiecommissie wordt ingesteld waarvan in elk geval twee leden uit de centrale medezeggenschap, een studentlid en een personeelslid, deel uitmaken. Tot slot krijgt de centrale medezeggenschap adviesrecht op het voorgenomen besluit van de raad van toezicht met betrekking tot het benoemen of ontslaan van de leden van het college van bestuur.

B. Facilitering medezeggenschap

Een structuur waarin de medezeggenschap stevig is gepositioneerd, draagt bij aan een cultuur waarin de medezeggenschap zich bewust is van haar rol, verantwoordelijkheden en positie. Om hun belangrijke rol goed te kunnen uitvoeren is adequate facilitering van de medezeggenschap noodzakelijk. Dit is een voorwaarde voor een goede positie van de medezeggenschap. Deze wetswijziging bevat verschillende onderdelen die de facilitering en de positie van de medezeggenschap versterken.

Bij adequate facilitering van de medezeggenschap gaat het om ambtelijke en juridische ondersteuning, om informatievoorziening en om de nodige financiële ondersteuning. Op dit moment is in de WHW vastgelegd dat medezeggenschapsraden⁴ en opleidingscommissies recht hebben op de voorzieningen en scholing die zij voor de invulling van hun taak redelijkerwijs nodig hebben. De Wet versterking bestuurskracht expliciteert dat hier in ieder geval onder wordt verstaan: ambtelijke, financiële en juridische ondersteuning en scholing. Bovendien wordt geregeld dat het college van bestuur de medezeggenschap een scholingsbudget ter beschikking stelt dat wordt vastgesteld door het college van bestuur en de medezeggenschap gezamenlijk.

Onder goede facilitering valt ook dat de medezeggenschap van het college van bestuur de inlichtingen krijgt die zij voor de uitoefening van haar taak nodig heeft. In de Wet versterking bestuurskracht is opgenomen dat het college van bestuur medezeggenschapsraden, als daar om wordt gevraagd, tijdig alle inlichtingen verschaft die de medezeggenschapsraden voor de uitoefening van hun taken naar redelijkheid en billijkheid nodig achten. Bovendien is het aan het college van bestuur om de medezeggenschapsraden, ook als zij daar niet om vragen, tijdig alle inlichtingen te verschaffen die zij voor de vervulling van haar taak naar redelijkheid en billijkheid nodig kunnen hebben.

C. Opleidingscommissies

Opleidingscommissies zijn in het hoger onderwijs een belangrijke vorm van inspraak. Met de Wet versterking bestuurskracht worden opleidingscommissies van hogescholen en universiteiten gepositioneerd als medezeggenschapsorgaan zodat zij vanuit een vertegenwoordigende rol inhoud kunnen geven aan hun taak ten aanzien van de onderwijskwaliteit. Daarom wordt in deze Wet geregeld dat de leden van de opleidingscommissie in de regel na verkiezingen worden benoemd.

⁴ Met de term 'medezeggenschapsraden' worden in deze brief de centrale en decentrale medezeggenschapsraden binnen instellingen voor hoger onderwijs aangeduid.

Het is mogelijk om van deze regel af te wijken als het bestuur en de medezeggenschap het hier over eens zijn en dit regelen in het bestuurs- en beheersreglement dan wel het faculteitsreglement.

Onze referentie
1092770

De opleidingscommissie is van groot belang voor de kwaliteit van het onderwijs, juist omdat zij bestaat uit degenen die direct betrokken zijn bij de inhoud van het onderwijs. De docenten en studenten die lid zijn van de opleidingscommissie staan dicht bij het onderwijs en zijn dus bij uitstek geschikt voor de kerntaak van de opleidingscommissie die met deze Wet wordt vastgelegd: het adviseren over het bevorderen en waarborgen van de kwaliteit van de opleiding.

Het is belangrijk dat de studenten in de opleidingscommissie kunnen meepraten over de vormgeving van de opleiding. De opleidingscommissie krijgt daarom instemmingsrecht op verschillende onderdelen van de Onderwijs en Examenregeling (OER). De opleidingscommissie wordt daarmee onderdeel van de medezeggenschap. De opleidingscommissie krijgt instemmingsrecht op de onderdelen van de OER waarop de faculteitsraad/deelraad⁵ geen instemmingsrecht heeft.⁶ De opleidingscommissie krijgt instemmingsrecht op de onderdelen b, d, e, g en v van de OER zoals beschreven in artikel 7.13, tweede lid van de WHW. De opleidingscommissie krijgt ook instemmingsrecht op het nieuwe onderdeel a1: de wijze van evalueren van vakken. De onderdelen van de OER waarin eindtermen van de opleiding worden bepaald, zijn uitgezonderd van het instemmingsrecht. Studenten mogen niet meebeslissen over de eisen waaraan zij zelf moeten voldoen; de opleidingscommissie krijgt daarom geen instemmingsrecht op de inhoud van opleiding en examens, onderdeel a van dit artikel. Ook onderdeel f van dit artikel is om die reden uitgezonderd van instemmingsrecht. De opleidingscommissie krijgt daarnaast adviesrecht op die onderdelen van de OER waarop zij geen instemmingsrecht heeft. Tot slot behoudt de opleidingscommissie de taak om jaarlijks de wijze van uitvoeren van de OER te beoordelen en om desgevraagd of uit eigen beweging advies uit te brengen aan het bestuur van de opleiding.

Met de versterkte positie en de nieuwe rechten van de opleidingscommissie ontstaat er in het hoger onderwijs medezeggenschap op drie niveaus: de centrale medezeggenschapsraad opereert op instellingsniveau, op faculteitsniveau opereert de faculteitsraad/deelraad en op opleidingsniveau bestaat de opleidingscommissie. Omdat de opleidingscommissie met deze wetswijziging als onderdeel van de medezeggenschap wordt gepositioneerd, kan de opleidingscommissie de stap naar de geschillencommissie zelfstandig, dus zonder de faculteitsraad/deelraad, zetten. De overige voorschriften en procedures rondom de gang naar de geschillencommissie blijven met deze wetswijziging ongewijzigd.

⁵ Op de faculteiten van universiteiten opereren faculteitsraden als decentraal medezeggenschapsorgaan. Op hogescholen die faculteiten of andere vergelijkbare organisatorische eenheden kennen, opereert de deelraad als decentraal medezeggenschapsorgaan.

⁶ In de Wet is op dit punt onbedoeld enige onhelderheid ontstaan. Desbetreffende artikelen zullen tegen het licht worden gehouden en zo nodig worden aangepast.

De Inspectie van het Onderwijs heeft onlangs een rapport gepubliceerd over het functioneren van opleidingscommissies in het hoger onderwijs.⁷ Zoals de inspectie ook tijdens de conferentie "Recht van spreken" al aankondigde, functioneren de opleidingscommissies op dit moment naar behoren. Maar, zo stelt de inspectie, opleidingscommissies mogen zich in de toekomst, zeker met de stevigere positie na de inwerkingtreding van deze wetwijziging, wel ambitieuzer opstellen. Ik vind dit een belangrijke notie die in eerste instantie aan de opleidingscommissie is gericht, maar ook voor het bestuur van belang is.

De implementatie van dit onderdeel van de Wet versterking bestuurskracht vraagt de nodige voorbereidingstijd van opleidingscommissies, bestuurders en medezeggenschapsraden. Daarom treedt dit artikel niet op 1 januari maar per 1 september 2017 in werking.

D. Studentassessor

In een goede bestuurscultuur is het van belang dat de onderwijsgemeenschap inspraak heeft op het beleid van de instelling. Dat hoeft niet alleen via de formele weg van de medezeggenschap, die is vastgelegd in de bestuursstructuur, te verlopen.

De studentassessor is een van de andere manieren om studenten in een vroeg stadium te betrekken bij beleidsvorming. Op universiteiten is de studentassessor op facultair niveau al langer een wettelijke verplichting. Voor hogescholen was het wel mogelijk maar niet wettelijk geregeld. Na inwerkingtreding van de Wet versterking bestuurskracht wordt op hogescholen die faculteiten of vergelijkbare organisatorische eenheden met een meerhoofdig bestuur hebben een student van de desbetreffende faculteit of organisatorische eenheid in de gelegenheid gesteld om de vergaderingen van dit bestuur bij te wonen. Deze student heeft daarin een adviserende stem. Het bestuur en de (decentrale) medezeggenschap bepalen gezamenlijk op welke wijze de studentassessor wordt aangewezen. Dit wordt vastgelegd in het bestuurs- en beheersreglement waarop de medezeggenschap instemmingsrecht heeft. Omdat ook hiervoor meer voorbereidingstijd nodig is, treedt dit artikel per 1 september 2017 in werking.

E. Overige onderwerpen

Collegegeldvrij besturen

Studenten die zich – kortweg - inzetten als studentbestuurder of actief zijn in de medezeggenschap⁸ leveren niet alleen een belangrijke bijdrage aan hun eigen persoonlijke ontwikkeling, maar ook aan de hoger onderwijsinstelling of aan de maatschappij. Het is van belang hen te ondersteunen en de ruimte te geven voor deze activiteiten.

⁷ Het onderzoek is te vinden via de website van de inspectie:
<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/hoger-onderwijs/inhoud/opleidingscommissies>.

⁸ Om in aanmerking te komen voor deze regeling moet de student voltijds een functie bekleden in het bestuur van een studentenorganisatie van enige omvang met volledige rechtsbevoegdheid, voltijds een functie in het kader van de medezeggenschap bekleden of voltijds activiteiten op bestuurlijk of maatschappelijk gebied verrichten.

Met het artikel ten aanzien van het collegegeldvrij besturen wordt het mogelijk gemaakt om studenten die zijn ingeschreven voor een opleiding aan een universiteit of hogeschool eenmalig en voor de periode van één studiejaar vrij te stellen van het betalen van het wettelijk collegegeld. Zij behouden gedurende dat jaar het recht op studiefinanciering en/of leenfaciliteiten en het reisrecht voor studenten in het openbaar vervoer. Voorwaarde is dat de activiteiten van de student voltijds en niet commercieel van aard zijn en dat de betreffende student gedurende die periode geen onderwijs volgt of examens of tentamens aflegt aan de eigen of een andere bekostigde instelling. Het is aan het instellingsbestuur om te bepalen of en welke studenten voor het collegegeldvrij besturen in aanmerking komen, waarbij het voor de hand ligt dat studenten hierbij worden betrokken. Dit kan worden opgenomen in het medezeggenschapsreglement of het reglement profileringsfonds.

Geldigheidsduur tentamens

In de Wet versterking bestuurskracht is ten slotte ook vastgelegd dat het bestuur de geldigheidsduur van met goed gevolg afgelegde tentamens kan beperken maar uitsluitend als de getoetste kennis, inzicht en vaardigheden aantoonbaar verouderd zijn. Dit is het enige relevante criterium om te bepalen of behaalde resultaten moeten vervallen. Daarnaast is het de bedoeling om studenten die in een bijzondere omstandigheid⁹ verkeren, bijvoorbeeld door ziekte, zwangerschap of bestuurs- en medezeggenschapsfuncties, te beschermen. Met deze Wet wordt daarom geregeld dat het niet mogelijk is de geldigheidsduur van tentamens van deze studenten te beperken. De geldigheidsduur van tentamens kan namelijk alleen nog om inhoudelijke redenen beperkt worden en niet langer worden ingezet als rendementsmaatregel. Volledigheidshalve merk ik op dat de bepaling zoals die nu luidt er onbedoeld toe leidt dat de tentamenresultaten van studenten die in een bijzondere omstandigheid verkeren onbeperkt houdbaar zouden zijn, ook wanneer de bijzondere omstandigheid allang voorbij is. Bij nota van wijziging bij het wetsvoorstel Bevordering internationalisering hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (Kamerstukken II 2015/16, 34 355) zal dit gecorrigeerd worden. Het artikel zal na die correctie in werking treden tegelijk met de inwerkingtreding van het wetsvoorstel Bevordering internationalisering.

De inwerkingtreding en invoering van de Wet versterking bestuurskracht betekent een nieuwe fase in het gesprek over bestuurskracht en over de balans tussen alle betrokkenen bij de onderwijs- en onderzoeksgemeenschap. Ik vraag u de inhoud van deze brief te delen met de leden van de medezeggenschap binnen uw instelling en met de Raad van Toezicht. Deze Wet zet naar ik verwacht aan tot een blijvend goed gesprek binnen uw onderwijsinstelling.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. Jet Bussemaker

⁹ Er wordt bedoeld op een bijzondere omstandigheid in de zin van artikel 7.51, tweede lid van de WHW.